

librum ipsum continuo flammis voracibus cremandum existimavit. Itaque pius imperator, ubi periculum fidei Catholicae vidit, oblitus est amicitiae, et beneficiorum Eutychii, necnon dignitatis pontificalis, ætatis senilis, opinionis doctrinae, vite sanctitatis, et fame celestium miraculorum : et cum Apostolo clamandum censuit : *Etiam si Angelus de caelo evangelizet, præter id, quod hæcenus evangelizatum est nobis, anathema sit.*

Audiamus rursus Gregorium Turonicum de felici exitu ex præsentis vite imperatoris Tiberii. Hoc anno Tiberius imperator migravit a seculo, magnum luctum relinquens populis de obitu suo. Erat enim summae bonitatis, in eleemosynis promptus, in judiciis justus, in iudicando cautissimus, nullum despiciens, sed omnes in bona voluntate complectens, omnes diligens : ipse quoque diligebatur ab omnibus. Hic cum egrotare cõpisset, et se jam vivere desperaret, vocavit Sophiam Augustam, dicens : Ecce jam impletum sentio tempus vite meae, nunc cum consilio tuo eligam, qui reip. præesse debeat. At illa Mauritium quendam elegit, dicens : Valde strenuus, et sagax est vir iste : nam et sapius contra inimicos reip. dimicans, victorias obtinuit. Hæc enim dicebat, ut isto transeunte, hujus conjugio necteretur. Sed Tiberius postquam consensum cognovit Augustæ de hujus electione, jussit exornari filiam suam ornamentis imperialibus ; et vocato Mauritio ait : Ecce cum consensu Sophiæ Augustæ ad imperium eligeris : in quo ut firmior sis, filiam meam tradam tibi. Et accedente puella, tradidit eam pater Mauritio, dicens : Sit tibi imperium meum cum hac puella concessum. Ut ere ea felix, memor semper, ut æquitate, et justitia delecteris.

At ille accepta puella duxit eam ad domum suam ; et transacta solemnitate nuptiarum, Tiberius obiit. Igitur celebrato justitio, Mauritius indutus diademate, et purpura, ad circum processit : acclamatisque sibi laudibus, largitis populo muneribus, in imperio confirmatur.

Audiamus denique Nicephorum de morte Tiberii hæc narrantem. Imperator in lecto suo repositus, in somnis viri speciem ex forma, quæ neque verbo, neque scripto exprimi queat, et veste tam candida, ut cubiculum ejus illustraret, vidit. Vir in manu protensa talia verba ad eum præfatus : Hæc tibi, Tiberi, ter sanctum nomen renuntiat. Tyranni impii imperii tui temporibus non exstant. Postquam autem evigilavit, somnium illud amicis exposuit ; legibus deinde natura, quamvis imperator esset, obsecutus, teneam tunicam deposuit, anima autem vultu umbraculum quoddam ad sedes superas evolante. Imperio Tiberius cum Justino tribus annis, solus autem quatuor annis præfuit. Hæc Nicephorus. Porro visio illa mirabilis ad imperium temporale Tiberii referri non potuit ; cum jam completam esset : neque ad imperium successoris, cum constet, Mauritium a Phoca tyranno crudeliter interfectum fuisse. Proinde necesse est, promissionem illam ad celestis imperii securitatem esse referendam, ad cujus consortium Tiberius vocabatur ; unus enim ex illis fuit, qui bus in iudicio dicitur : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc.* Obiit Tiberius imperator anno Domini 386 cum imperasset annos septem, tribus cum Justino, quatuor solus.

VITA S. VENCESLAI

REGIS BOHEMIE

Ex D. Joannis Dabravii Olomucensis Episcopi historia Bohemica, libro quarto, et quinto conscripta. Consentiant manuscripti codices, et antiquissima Martyrologia.

Sanctus Venceslaus Bohemie rex, patre Christianissimo simul ac religiosissimo Vratislao, matre vero Drahomira Lucensi, a Christiana religione alienissima, progenitus fuit. Siquidem longe severiorum, immaniorumque in Christianos, quam Jezabel in Prophetas, ea se exhibuit. Qua de causa Ludmilla Vratislai ducis mater, per speciem visitandi, salutandique Drahomiram matrem suam Pragam adiit. Revera ut alterum filiorum (duos enim habebat, Venceslaum, et Boleslaum) sibi dari nutriendum impetraret. Cui cum oblata esset tam a patre, quam a matre legendi, utram accipere vellet, potestas, Venceslaum, in quo melior indoles, meliorque spes elucebat, sibi adoptavit, alitque deinceps pro suo : præceptorem ei adjungens Paulum, virum opinione sanctitatis celebrem. Hic domi aliquandiu puerum docuit, post auctor fuit, ut Budocum, ad Nyceum Presbyterum ludi illic magistrum mitteretur, inquam, majores ibi eum in litteris et disciplinis Christianis profectus facturum inter multos discipulos Christianos. Nam hæc præcipua cura erat aviæ, ut nepos Christianam religionem ante omnia disceret, coleretque.

Interim marito funerato, filiisque adhuc ætate imbecillioribus, Drahomira regionem invadit, ac statim odium in Christianos male diu dissimulatum detegit, edicto proposito, ut templa Christiani occluderent, culta, cæremoniisque abstinere Sacerdotes, populum ne docerent, nec ludimagistri discipulos. Secus facientibus carcer, exilium, mors denuntiata. Pragæ magistratus immutati, et pro Christianis idololatæ crudelissimi substituti, quorum instinctu clam palamque, ac semper impune fidei cultores indigne tractabantur, occidebanturque. At si quis ex Christianis, vel se defendendo, unum illorum aliquem interfecisset, pro uno in decem capita animadvertebatur. Tum vero, secundum tam impia, tamque immania matris facinora,

Venceslaus, qui hæcenus, ne in principatum succederet, ætatis, studiorumque excusatione utebatur, aviæ maxime hortato, pollicentis se quoque curarum nepolis fore participem, magno omnium assensu, regimen in Bohemos suscepit.

Ad tollendam igitur fratram discordiam quam plerumque inter fratres bona individua suscitare solent, in ipso statim principatus introitu decernitur, ut Boleslao fratri juniori pars aliqua hæreditatis assignetur, finesque utriusque ditiosis constituentur. Boleslavia, ei assignata est cum territorio suo ultra Albim, ita ut Albis fluvius citra, ultraque terras finiret. Mater juniorem filium moribus suis congruentem secuta est. Venceslaus principis thronum solus Pragæ obtinuit. Alius fortasse mutato honore, id quod subinde usu venire videmus, mores quoque acta dignitate et potentia immutaret : at Venceslaus ab omni ambitione invictus, demissus pene princeps, quam privatus agebat, aliquantotque diligentius observabat, ne quid de instituto prioris vite apud aviam transactæ intermitteret. Nam et noctibus intensius quam prius ad psallendos Psalmos laudesque Deo dicendas utebatur, et dies per plura pietatis officia transigebat, crebrius in funus prodeundo, languentes invisendo, laceros, nudosque convestiendo, pauperes alimentis sustentando. Instituerat præterea sibi inediæ ac vigiliæ quoddam, quasi cum avia certamen experiri satagens ipse, an illa sapius jejunaret, pervigilaretque.

Interim Drahomira dirumpi præ invidia, secumque nefaria adversus socrum meditari, quod illa majore gratia apud Venceslaum quam ipsa mater polleat, religionemque Christianam nimis prolixè proberet. Ne longius nefaria meditata perficere distulit, quam invenit cædis perficiendæ audaces sicarios. Instante exilii die, quem Ludmilla futurum divinitus præviderat, vocat ad se clientulos omnes, mercedemque cuique suam dis-

solvit. Et præterea quicquid in penu, in cella, in horreis, loculis redundaret, id sua manu in sinus, ususque pauperum transtulit. Post hæc remotis arbitris, ac solo adhibito Paulo Sacerdote, ante aram provolvitur, factoque exomologesi, de manu ejusdem Sacerdotis sacrosanctum vitæ accipit viaticum, mox inde sinu suo propitiū Deum exorat, cum ecce sibi eadem hora submissi a nuru, Thomas et Cumo, non tam genere, quam sceleris nobiles, in sacrarium irrupunt, ac velo, quo sancta vidua caput velatum habuit, elisis faucibus prostratam suffocant.

Non desuere qui Venceslaum ex cæde avie vehementer perturbatum, ad ulciscendum inflammarent. Alii, si ipse ulcisci vellet, sibi hanc dari provinciam deprecabant. Virosque ille, quam potuit, gravissimis verbis corripuit, quod aliena a pietate erga qualemcumque matrem, aliena deinde a modestia, et tolerantia Christiana suadere auderent, ignari, aut parum memores, quod ore suo dicat Dominus: *Mea ultio est, et ego retribuam illis in tempore.* Quemadmodum evenit, anno nondum revolutum, ut ambo sceleris ministri, non solum misere, sed etiam notabiliter extinguerentur: notam videlicet uterque suam ad posteros transmittentes. Nam cum alter eorum barba rutila insignis, alter male pedatus esset, non aliter nati natum, et qui hodie nascuntur ab illis, vel rufescent, vel a pedibus laborant: nam utraque familia apud Bohemos etiam nunc exstat. Cæterum impie matri ideo impunitas diuturnior concessa videbatur, ut filii pietas quo diotius illum mater insectaretur, hoc clarior evaderet. Tametsi alios quoque præter ipsam matrem, molestos sibi, infestosque habuit, quasi parum idoneus ad exequenda principis munia, quæ exequi, non per sacra et cæremonias, sed magis per arma et acies oporteret.

Ante filios autem Radislaus Gurimensis princeps, Mistibogii filius, hac vana spe inflammabatur, quasi solo armorum terrore Venceslaus expugnari posset, agros ejus incursare, armatosque illi viros ostendere incipit, nec ullos legatos de pace agentes, audire vult; immo quo magis Venceslaus paci studuit, eo majorem etiam suspicionem pavoris adversario faciebat, adeo ut superbissime tandem Venceslao responderet: se, nisi tradito sibi totius Bohemiæ principatu, ab armis non discessurum. Coactus igitur a suis Venceslaus, militem, atque aciem contra

Radislaum instruit: vidensque omnino jam sibi dimicandum esse, classicum cani vedit, priusquam ipse Radislaio alloquatur. Data alloquendi potestate: Si aliter, inquit, nisi prælio res pacificari nequit, cur non potius sine magna aliorum clade, sine multo insonitum sanguine, ipsi inter nos singularem certamine decernamus? victoriae permixturi, uter utri justius imperare debeat. Perinde quasi jam manibus victoriam Radislaus teneret, conditione proposita letari, instareque, et ad pugnam incedendam festinare. Lorriculam super cilicinam vestem indutus, parvoque ensiculo succinctus erat Venceslaus, cum in arenam prodiret. At Radislaus cataphractus, hastalusque cum longa insuper machæra contra sese insererat, erecta utrinque acie velut ad novæ rei spectaculum. Novum enim esse videbatur, ut ipse Venceslaus pro imbelli habitu, componere se cum bellatore auderet. Ubi sub ictum ventum est, alter signo crucis frontem pingit, alter hastam vibrare festinat, idemque subito Angelos videt, atque hanc vocem velut ab homine promptam, pone se exaudit: *Ne feri.* Ac nemine conspecto, qui illam promiserit, vim numinis, favore propitio Venceslaum prosequentis veritus humi procumbit, veniam audaciæ exposcit, seque potestati victoris permittit. Allevat prostratum Venceslaus, dataque venia, et dignitate ei restituta, monet ut contumaciam in obsequium debitum vertat, ne post gravius ab irato numine plectatur.

Hæc in Germaniam celeriter nuntiata, aulae Cæsaris apud alios admiratione, apud quosdam irrisione affecerunt. Otho tunc regnabat, qui Germanorum primus coronam Cæsaream legitime sibi traditam in Germaniam intulit, vir illo honore, ob celebrem pietatem, et raram in bellis felicitatem non indignus, nec alienus a Venceslao propter eximias ipsius virtutes: et qui una cum aliis Germaniæ principibus, majestatem Cæsaream officiose, comiterque conservabat. Is Otho deliberandi causa diem ad conveniendum principibus Vormaciæ edixerat, quo ubi Venceslaus quoque vocatus sine ulla dilatione venisset, dicitur postriede dum solemne sacrificium cunctantius sacerdos facit, ipse similiter cunctantius curiam introisse, eamque moram, quasi ex ambitione nata fuisset, principes adeo ægre tulisse, ut conspirarent, ne quis ipsorum venientis assurgere, neu supra se locum confidendi dare

vellet. Persuasum denique Cæsari fuisse, ut sine ullo honore Bohemum velut arrogantem transmitteret. At Cæsar ex conspectu duorum Angelorum, qui Venceslaum in curiam deducebant, subitoque ibidem disparuerant, obstupefactus, throno exiit, adversum vadit, ipsumque Venceslaum tantum non adorat, ac manu mox sua ad subsellia perductum, assidere sibi proximum jubet. Cæteris vehementer factum admirantibus, Cæsar facti causam aperit, vicissimque miratur, quod nemo præter se quispiam Angelos, tam clarum, manifestumque sui spectaculum exhibentes, oculis suis adspexerit. Hic Moguntinus Pontifex, se quidem nihil plane vidisse inquit, cæterum horrore quodam se perfusum fuisse confitetur, ac tunc demum famæ quoque nuper invulgatæ, quemadmodum videlicet intervntu numinis ab hostis impetu servatus fuerit Venceslaus, fidem se habere, quando in præsens paria numina eundem a calumnia vindicaverint: quare inde simul universi errati veniam deprecantur.

Cæsar præterea hunc tam liberalem hospitii habuit honorem, ut potestatem ei petendi concederet, quicquid petendum sibi a Cæsare putaret. Existimabat autem Cæsar, gloriosa et ambidiosa petiturum. At is brachium Divi Viti ex Gallia, sub Ludovico Pio Corbe jam in Saxoniam translato, magnaque religione in Bohemia culti: dein Sigismundi quoque Burgundiæ regis, propterea quod Vandalicæ nationis fuerit, reliquias sibi dari postulavit. Ad quæ postulata Cæsar subridens: Feres tu, inquit, primo quoque a re ditu nostro in Saxoniam tempore, quas habere cupis reliquias: interim dona Cæsare digna a nobis accipe: regium in primis decus, quo te ex dignitate tua merito decoramus, deinde tributo absolvimus, quod Carolus quondam solvendum Cæsaribus instituerat. Jussit postremo et insignia sua Venceslaum ferre, fuscam aquilam in clypeo candido. Facile hoc, et illud alterum de tributo amplexus est Venceslaus, sed idem caput suum diademate cingi, seque regem inungi, aut regem a suis appellati nullo pacto sustinuit: quamquam a Cæsare, atque ab aliis regibus, et principibus rex in epistolis salutaretur.

Allatis ex Saxoniam sanctorum corporum Pragæ reliquiis, Venceslaus omnia ædificia missa faciens, applicare architectum manus ad eadem Divo Vito designandam, construendamque imperat, subjiciens dignissimum

esse, ut profanis ædificiis sacra antevertant. Cæterum antequam illa inchoata erat, jam in templo Divi Georgii a patre suo extracto Venceslaus locum sepulcro, in quo avia Ludmilla transferretur, delegerat, simulque absolverat, ita ut nihil jam reliqui superesset, nisi ut translatio funeris ex arce Thein, in arcem Pragensem a Sacerdotibus perageretur. Avertere unus aliquis ab instituto Venceslaum cupiebat, inquires jam pridem corpus avie computruisse: quandoquidem plus triennium esset, cum illud terra obrutum jaceret, proin nimis seram fore ejus corporis translationem. Excipit Venceslaus. Et si quidem jam in pulverem sit redactum, vel ipsum pulvisculum perferri ad me cupio; sed contra fortasse eveniet, ac tu mi pater autumas: fac modo ut desiderio meo una cum cæteris morem geras. Paret ille, seque suis collegis addit comitem, usque ad locum ubi sepulta erat Ludmilla: sepulcro recluso, nares statim omnium odor perdidit suavissimus, adhucque suaviter arcua reclusa, in qua corpus tabe incorruptum, integrumque jacebat, nisi quod parum quiddam ei de naso decerperat arcuæ tabella contracta, quam incuriose quidam tractaverat. Igitur læti re præsentii Sacerdotes, feretrum subeunt, corpusque miraculis clarum, quo jubet Venceslaus deportant, conduntque. Sed enim architecti quoque in templo Divi Viti proximo operas urgent, ut opus celerius exrescat, festinante Venceslao ad novi templi dedicationem, sanctarumque reliquiarum consecrationem.

At tunc primum creandi pontificis mentio orta: siquidem nullus ad eam usque diem pontifex in Bohemia creatus erat, sed a principio Moraviæ Antistes, postea ex Bavaria Ratisponensis, officio pontificali apud Bohemos fungebatur. Idem Ratisponensis in Moravia quoque aliquandiu faciebat, quamdiu videlicet vacua sedes ibidem suo Præsule fuerat, nempe annis quinque, et triginta. Quamquam igitur Venceslaus Ratisponam pro Pontifice (Divus Vuolfgangus tunc Pontifex ibi erat) qui templum Divo Vito destinatum in arce Pragensi dedicaret, suos quosdam miserit, non ideo tamen curam remisit quærendi viam, qua facillime ad inducendum Pragæ Præsulem, ut instituerat, pervenire posset, sed has ejus pias curas, sicut plerasque alias ad religionem pertinentes, mater nimis impia interturbare non destitit. Pari modo, ut mater, Boleslaus moratus, arma-

tusque ad turbendam et oppugnandam fratris pietatem fuit. Nam si alias unquam momenti afferat ad ingenerandos hominibus mores, tum certe in illis duobus alumnis ex eisdem parentibus prognatis, mirifice demonstravit. Nam Venceslaus, qui a Ludmilla muliere religiosa educatus a puero fuerat, omnibus pietatis, et ejusvis præterea virtutis numeris vir absolutissimus evasit: sicut e diverso Boleslaus tum impius, tum sævus, tum indomitus et violentus: quia Drahomira, quæ Boleslaum aluit, comparibus vitis infectissima erat, paratissimaque per quamlibet occasionem incrementa bonæ religionis impedire, ac potissimum in Sacerdotes desævire, quasi penes illos culpa resideret, quod disciplina (ut ipsa dicebat) ignavissimæ deditus Venceslaus, majorem diei, noctisque partem, circum sacella et aras, aliisque cæremoniis, quam in negotiis seriis, et ad principem pertinentibus contereret; quodque illorum ipsorum Sacerdotum instinctu, neque reverentiam erga matrem, neque charitatem erga fratrem continuaret.

Itaque custodes plagosi per vias appositi erant qui ictu plagarum sacerdotes prohiberent, quo minus Venceslaum per quotidiana officia adire possent. Quæ de re factus certior Volfgangus, venire in Bohemiam ad dedicandum templum supersedit, hac excusatione usus tamquam brevi futurum esset, ut Antistes Præge inauraretur. Cæterum nec Venceslaus favorem erga Sacerdotes, cultumque nec vicissim illi officium solitum, qualicunque injuria accepta, interrumpi sibi permisserant. Furente in dies magis Drahomira, cum quotidie ferme audiret, tam esse Venceslaum in Sacerdotes obsequii, ut ipse manibus vinum inter sacra, libaque, et thura illis subministraret, ut identidem illos domi quemque suæ inviseret, necessariisque rebus ante tempus succurreret, usque a servitute profana multos redimeret, et ad servitium Dei illos converteret: ut denique noctu plerumque, vel in ipsa hyeme nudis incederet pedibus ad templa, in quibus pervigilia celebrabant Sacerdotes. Ferunt Podivinum, qui intimus Venceslao, et assiduus comes fuerat, male aliquando a frigore, et nivibus acceptum fuisse, quamquam ipse calceatus ducentum suum discalceatum subsequeretur, rursus tamen subito incaluisse, cum primum videlicet pedes suos, quemadmodum jussus erat, vestigiis ducis impresserat.

Paulisper inter hæc suam rabiem Drahomira

remisisse videbatur, postquam certior facta erat, Venceslaum tædio vitæ aulicæ, et curarum publicarum circumspicere locum sepositum in quem cum sodalibus Divi Benedicti cucullatis, ipse quoque sodalis futurus diverteret. Nam et Romam ad Pontificem suos jam misisse inaudierat, qui peteret, ut illius auctoritate liceret in Bohemia ejusmodi sodalium institui. Sed dum Romanus Pontifex legatos diutius propter domesticas seditiones retinet, dumque interim Venceslaus de consuetudine sua, deque sacris, et cæremoniis nihil quidquam intermittit; non sustinens dilationem impatientissima mulier, conceptum jam pridem de tollendo Venceslao parricidium properat. Natalis tunc dies infantuli, recens ex Boleslao editi, se oblectant. Ad hunc simul celebrandum mater juxta atque Boleslaus frater verbis suavissimis Venceslaum invitant, gaudio ipsorum communi oblatum esse tempus dicentes, quo tota domus principalis merito gaudere debeat, nato ex Boleslao principe, qui spem successionis in principatu Bohemiæ continuaret. Siquidem Venceslaus, præter alia rebus in aliis, abstinentia, et continentia, constantiaque servata quoque in omne ævum suum virginitatis suæ clarus fuit: et Boleslaus tunc primum pater esse incepit, producto ad spem successionis filulo.

Hoc igitur modo invitatus Venceslaus, tametsi multo satis tempore, a quovis matris, fratrisque contubernio se removisset, attamen ut antiquum servaret morem suum, nemini cuiquam, non solum natura conjunctissimis, officium suum denegandi, ad natalitia se Boleslaviam venturum ad diem recipit. Interimque in cubiculum secedens, quos fidelissimos habuit, secum ad fenestram se ducit, jubetque eos in atrium Pauli Presbyteri, frequentia Sacerdotum referunt despicere: ac mox alte suspiria dicens: Quam cuperem, inquit, vanus videri augur, uli namque fiat, ut irritum venti secum auferant meum augurium: videre tamen mihi jam videor, eum locum, qui mea cura, tanto Sacerdotum cœtu, quantum cernitis celebratur, paulo post discessu hinc meo, repente desertum iri, eadem videlicet Sacerdotum futuram per ista divians, quo illis ab interitu suo immineret. Cæterum qui tunc presentes aderant, non intelligebant, quorsum dicta hæc tenderent. Podivinus tamen, scopum conjectura attingebat, cum ducentum suum revocare a proposito Boleslaviam eundi tenta-

ret, sed incassum. Olim namque pro religione, et pietate Venceslaus, nullum periculum, nullum casum, nullum vitæ discrimen sibi vitandum putavit, ideoque die lustrali appetente, nihil amplius moratus, quam dum se apud Sacerdotem expiari, dum aræ adstat, dum sacrosanctum delibat libum, extremum salutis viaticum, inde continuo Boleslaviam petit. Sed neque Boleslaus procrastinat fratri ire obviam, eum complecti, gratulari adventui composita adulatione. Convivio dein mater adhibita, quanto magis ad omne facinus exercitata erat, tanto blandius hospitem filium habuit, traxitque in seram noctem convivium.

At Venceslaus quamvis intellexeret quod tenderent blanditiæ, et proderet convivium, non in media nocte, surgen- de orationes solitas Deo ut aræ juxta sitam (nunc haud exstat) equo desiliens accurrit, cum forte tintinnabulum aureum audisset, ut corpus Domini adoraret, execrante illum Drahomira omnibus maledictis. Quare locum eum etiam num, ut execratum, fustesumque declinant viatores, qui arcem Pragensem ab occidentali plaga petunt; quamquam terra eodem loci in statum pristinum coherescit. Puniti, et illi divinitus, qui Boleslaum assectati, gladios etiam suos adversus Divum Venceslaum strinxerunt: pars enim eorum mente alienata, in rabiem versa precipites ex alto deorsum se dabant: quidam in eos gladios, quos nudaverant, incumbere. Ad hæc, templi paries, quem prope occisus fuit Divus Venceslaus, velut cædis ipse quoque conceisus, aut potius, ut testis foret sceleris sempiterni, nulla ullius opera abstergi, eluigi potuit a cruce, quo respersus ex corpore Divi Venceslao fuerat. Hæc tandem tot prodigia, tanquam varia supplicia, Boleslaum exterretur, ut mitius deinceps cum Christianis agere, sævitiamque suam adversus illos remittere inciperet. Accessit præterea novus ex Cæsare Othone terror, minitante fratricidii ultionem, cum primum Hunnicum bellum confecisset. Quippe Hunni ex Pannonia usque in Sueviam progressi urbem Augustam obsidione premebant, tanta suorum multitudine, ut dubitaverit Otho, prodire ne in aciem contra tantas copias, an castris se tenere securius fuerit: sed dubitantem Uldricus, Auguste Præsul, in divorum numerum postea relatus, in die octavo diei jejuniæ, ad ineundam pugnam

impulit: certam ei victoriam (si pugnaverit) promittens. Nec fefellit: tantam enim inter Hunnos stragem Otho edidit, ut Lycus Augustanus fluvius, mutatis in cruorem aquis, alveum suum fœdaverit. Capti in eadem pugna duo Hunnorum duces, supplicia crucibus luerunt. Ex Cæsarianis maxime insignis, Conradus, Othonis gener occidit. Atque hoc interim spatio, quod per mores hujusce præli interjectum fuit, Boleslaus, vicum quem inhabitabat, fossis, vallibus, mœnibus cingendum, muniendumque suscipit; et quo celerius susceptum opus perficiat, vicinæ nobilitati injungit, ut certum quisque paterfamilias colonorum suorum numerum operi continuando attribuat. Cœpit abnuere operam ejusmodi senex quidam nobilis, inquit: Exemplum se a majoribus non accepisse, ut edificandis muris operam aliquam locaret, sed ut potius pro salute principis in campo, et in ipsa acie, sive eques, seu pedes dimicaret. Hic sævus Boleslaus (sic jam is passim cognominabatur) solita sævitiâ incensus: At ego, inquit, nunc statim exemplum in te statnam, quo ceteri admoniti discant parere principibus, non autem imperia illorum contemnere: stricloque gladio miserandum senem confodit, ac denuo vicinis injungit, ut jussa obedienter faciant.

Operi absoluto, cinctoque oppido, nomen Boleslavia manet. Huic oppido cum Otho appropinquaret, missis obviam legatis Boleslaus pacem magnis precibus cum ipsis oppidanis cœpit petere. Valde præcise Otho eis respondit, aliter pacem coire non posse, nisi dedito sibi fratricida Boleslao. Porro Boleslaus omnibus rebus ad sustinendam obsidionem necessariis, frumento, pecore, telis, armis, viris instructus in oppido erat. Non ita Cæsar foris commeatu abundabat, vacuis ubique ex vicino horreis, et pecoribus longius in sylvas abactis. Unde paulo post factum, ut Cæsar ob rerum penuriam mutata durioresententiâ, animum ad molliora deflecteret. Cum igitur denuo Boleslaus, quamquam satis, ut dixi, instructus, conscientia tamen scelorum timidus gratiam Cæsaris ambiret, pacemque oraret, eam his tandem legibus impetravit. Prima erat, ut commissa piacula omnibus modis expiaret. Altera, ut exules Christianos revocaret ab exilio. Tertia, ut tributum nuper remissum

denuo exsolvendum reciperet. Ultima, ut eadem conditione, atque ceteri Germaniæ principes, in nomen Cæsaris juraret.

Obsidione soluta, Boleslaus suis præcepit, ut e conspectu suo sepulcrum, et corpus Sancti Venceslai removeant, idque noctu, per multas tenebras Pragam transferant, occulteque sine arbitris condant in œde Divi Viti, ab eodem Venceslao edificata. Graviter nimirum ferebat signa et prodigia, identidem ad corpus sanctum nunc in cœcos, nunc in claudos, nunc in surdos edi: putabatque fore, ut illo ad Divi Viti œdem, sepulto, Vito etiam potius, quam Venceslao miraculata edita attribuerentur. Sed vide, ut se innocentia et sanctitas, ut denique ipsa veritas contra astum et improbam calliditatem perfacile defendant. Pœstro corpus impositum fuit, jussusque auriga quantum posset accelerare, ut ante lucem e Boleslavia Pragam perveniret. At aurigam magis equi, quam ipse equos, regebant. Itaque cum primo ad amnem, cui Roehetnicze vocabulum, aquis tunc redundantem, deinde ad Vultaviam adhuc redundantiorem ventum esset, non ponte, ut ille volebat, sed pleno alveo, utrum amnem equi transeunt, pedibus tantum non siccis, mox ultra Vultaviam ad cererem arci Pragensem subjectum, immobiliter subsistunt, nec inde ulla vi se amoveri patiuntur nisi die clarissimo, cum jam multorum aliorum spectatorum oculis res esset testatissima, corpus Divi Venceslai vectores vehere, id quod obstinare prius illi negabant, quam vineti ad unum omnes et carcere illo dimissi fuissent. Corpus præterquam quod a corruptione post triennium incolute reperit est, insuper etiam ab omnibus vulneribus erat percuratum, una tantum auricula capiti defuerat, eam Premislava Venceslai soror ad limen templi, in quo occisus frater erat, inventam arcula clausam habuit. Cæterum re, ut gesta fuit, cognita, ne quid de corpore sancto desideraretur eandem statim Pragam misit, statimque illa capiti suo adhasit.

Occisus fuit S. Venceslaus anno Domini 937. Vide Aneam Sylvium in historia Bohemica cap. 14 et Cardinalem Baronium tomo x. annalium, et in notis martyrologii ad diem 28 Septembris.

VITA ET VIRTUTES

SANCTI HENRICI IMPERATORIS.

Vitam ejus scripsit Adelbodus Episcopus Ultrajectensis, teste Sigeberto in lib. de Viris illustribus cap. 139.

Quam nos hic posuimus, descripsit Henricus Canisus in sexto tomo antiquæ lectionis: an sit eadem cum illo, quam scripsit Adelbodus, ignoramus: sed cujuscumque sit gravis valde et fide dignissima est.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo primo, ab Urbe autem condita millesimo septingentesimo quinquagesimo secundo, Othone tertio defuncto Romæ, vacante regni solio, cum de principe ageretur subrogando, omnium vota nutu divino ad eum inclinantur, qui tunc in regno potissimus habebatur. Fuit namque eodem tempore quidam dux Bavariorum nomine Henricus, Henrici ejusdem gentis ducis filius (cujus temporibus Sanctus Vuolfangus Ratisponensium præfuit Episcopus), tam bonitate, quam nobilitate regia conspicuus, et universa morum honestate præclarus. Hic initium sapientiæ timorem Domini pleniter est secutus; qui erat omni litterarum studio principaliter imbutus, et totus sana fide, et actione Catholicus. Hic ergo ab omnibus pari voto, et communi consensu omnium arcescit, divina utique disponente clementia, ut per temporalis regni fastigia ad culmen regni celestis peringeret. Terrena enim omnibus omnia sicut usu malo a salute præpediunt, sic alios usu bono ad salutem perducunt.

Cumque prædictus rex Henricus ne dum Cæsaris, vel imperatoris obtineret dignitatem, apparuit ei Ratisponæ Beatus Vuolfangus tali visione. Visum namque est, quod manens in Ecclesia Sancti Emmerami Episcopi, et Martyris, accederet orandi gratia ad Beati Vuolfangi sepulcrum, in eadem basilica situm; cumque ibidem Dominum et Sanctum Vuolfangum intimis precibus conaretur exorare, subito videbatur ei ipse Sanctus Vuolfangus astare, eumque hujusmodi verbis appellare. Intuere diligenter litteras in muro, quæ sunt secus tumulum meum scriptas. Erat autem sicut videbatur scripsum solummodo: Post sex. Evigilans vero rex, diuturna tractatione secum revol-

vit paucissima hujus visionis scripta. In primis ergo arbitratus, quod post sex dies esset moriturus, multa dispensat pauperibus; cumque dierum sex numerus præterisset, putavit prædictam visionem ad sex menses pertinere, et eadem cœpit timere. Transactis vero sex mensibus, cum nihil infirmitatis in se pateretur, arbitratus est hunc numerum ad sex annos pertinere; ideoque quæ et super cœpit timere. Dumque sex annorum numerus integer præterisset, et septimi anni dies revolutus venisset, ipso die per Apostolicam benedictionem suscepit Cæsaris dignitatem. Tunc tandem sentiens qualis esset sua visio, gratias egit Deo, Sanctoque Vuolfango, qui sibi talem dignatus est revelare sublimitatem.

Unctus ergo in regem Beatisimum Dei famulus Henricus, temporalis regni non contentus angustiis, pro adipiscenda immortalitatis corona, summo Regi, cui servire, regnare est, militare disposuit. Summam etiam diligentiam in amplificando cultu religionis adhibuit. Ecclesias Dei ditare possessionibus, et immensis ornatus augere cœpit. Sedes quoque Episcopales Hildinshain videlicet, ubi a puero fuit enutritus, et litteras edoctus, Magdeburge et Argentinæ, et Merseburg, quæ barbarica imminitate adjacentium Sclavorum vastata fuerant, restauravit; et tam ipsis, quam aliis Episcopatibus per universum regnum in possessionibus et ornatus innumera dona distribuit. Hildinshaimensi vero Ecclesie Sanctum Gothardum divina edoctus revelatione præfecit Episcopum. Quid autem Merseburgensis Ecclesie præ aliis contulerit, futurorum ex parte volumus notificare. Hæc etenim Ecclesia tempore magni Othonis, illius, inquam, qui juxta Lucum Guivium sub Sancto Udalrico Pontifice glorioso Hungaros posttravit, et reges eorum, Levicam, et Assur Ratisponæ principibus hoc fieri adjudicantibus, in patibulis suspendit; assiduis incursionibus, et hostili vastatione Sclavorum redacta est ad nihilum. Et quia violentiis vicinarum nationum non

poterat resistere, in passionibus, in religione, et in omnibus, quæ ad Pontificalem dignitatem pertinebant, penitus cepit desicere.

Accidit autem eodem tempore, ut Magdeburgensis Ecclesie Archiepiscopus universæ carnis viam ingrederetur, et Merseburgensis Præsul propter sapientiam sibi a Deo præstitam, et propter virtutes plurimas, quibus ornatus erat, ob quas et Othoni Magno gratissimus erat, in cathedram Magdeburgensem a prædicto rege, constitueretur. Factum est autem, ut Merseburgensis Episcopatus prorsus destrueretur, et quæ potiora erant illius Ecclesie, in prædiis, in ministerialibus, in ornamentis, in ditionem Magdeburgensis Ecclesie transferrentur, et de quibusdam reliquiis possessionum, quæ Merseburgensi Ecclesie remanserant, Abbatia inibi constitueretur. Quod factum usque ad tempus piissimi Confessoris Christi Henrici sine mutatione permansit. Qui convocatis principibus regni sui apud Chuselingenburg curiam celebravit, atque universis in idipsum consentientibus, Poloniam, et Bohemiam, cæterasque Sclavorum adjacentes regiones, quæ fines regni sui vastaverant, debellare disposuit. Congregato itaque exercitu contra prædictas nationes, aciem direxit, et transiens per locum qui Uvalbech dicitur, gladium Sancti Adriani Martyris, qui pro reliquiis multo tempore ibidem servabatur, accepit quo accinctus ex toto corde suo clamavit ad Dominum, dicens : *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantos me, apprehende arma et exurge in adjutorium mihi.* Inde progrediens castrametatus est in campo, in quo Merseburgensis Ecclesia sita est, ut videns locum desolatam, ingemuit, et ait: Beate Laurenti Martyr Christi, si tuo interventu has barbaras nationes, ad quas pergo Romano imperio, et religioni Christianæ subjugavero; locum istum desolatam, tuo nomini consecratum, divina favente gratia, in pristinæ dignitatis statum reformabo. Ut ergo princeps Polonie et Bohemie, et cæterorum Sclavorum primates, Romanum imperatorem cum exercitu suo, ut eos debellaret, advenire cognoverunt; collecta innumerali barbarorum multitudine, in bellum obviam processerunt. Quod regi piissimo per speculatores suos citissime innotuit in omnibus angustiis suis solebat, ad orationis arma confugit. Et invocato super se nomine Domini beatis martyribus Laurentio, Georgio, et Sancto Adriano; semetipsum, summque

exercitum protegendum cum summa devotione commisit. Cumque omnes communionem corporis et sanguinis Domini perciperent, ad locum certaminis pervenerunt. Ubi cum rex beatissimis verbis exhortatoris, quatenus viriliter agerent, animos singulorum confortasset; videns adversariorum innumerabilem multitudinem, clamavit ad Dominum, dicens : *Domine Deus, qui conteris bella ab initio, eleva brachium tuum super gentes, quæ cogitant servis tuis mala : disperge illos in virtute tua, et destrue eos, protector noster Domine : Deus meus, pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem venti.*

Hæc eo orante aperti sunt oculi ejus, et vidit gloriosos Martyres Sanctum Laurentium, Beatum Georgium, et Sanctum Adrianum cum Angelo percussente exercitum suum præcedentes, et hostium cuneos ad fugam propellentes. Et sicut exercitus Senacherib ab Angelo percussente contritus est et disperit; sic omnis ista barbarorum immanis multitudo per virtutem Dei contrita, projectis armis sine effusione sanguinis Christianorum fugæ præsidium quaesivit. Quod videns rex sanctissimus, elevatis oculis ac manibus in cælum gratias egit Domino dicens: Benedico te rex cæli, et terræ, qui superbis resistis, et humilibus das gratiam, qui custodisti diligentes te, et glorificatus es in gentibus propter datam nobis de cælo victoriam. Victis itaque barbaris, et quæ ad futuram pacem prodesse poterant pactione firmissima stabilitis; rex beatissimus cum suis reversus est ad propria, universis glorificantibus Deum, et laudantibus, qui præstat auxilium omnibus in se sperantibus. Cumque imperator Christianissimus Poloniam, Bohemiam, et Moraviam tributaria fecisset; ob reverentiam Sancti Laurentii Martyris, conculcationem, et destructionem Merseburgensis Ecclesie, cepit pro misericordie, et pietatis intuitu respicere, et ad nihilum redactam, in ædificiis, in ministerialibus, in secularibus possessionibus, in ornamentis Ecclesiasticis in pristinum gradum Pontificalis dignitatis, sicut Deo, et Sancto Laurentio voverat, studuit restaurare. Nec prius ab operibus misericordie destitit, quoadusque præfatam Ecclesiam ad antiquæ statum dignitatis, et honorem pristinæ religionis ex integro reduceret. Denique rex gloriosus Episcopum Bambergensem ex integro in suo domate fundavit; terminis videlicet ab adjacentibus

episcopatibus concambio legitimo commutatis. Eundem vero Episcopatum Apostolorum principibus Petro, et Paulo, et pretiosissimo Martyri Georgio attulatum; speciali jure sanctæ Romanæ Ecclesie contradidit, ut et primæ Sedi debitum divinitus honorem impenderet, suamque plantationem, tanto patrocinio firmiter communiret.

Frater ejus erat Bruno Augustensis sedis Episcopus, qui felicibus ejus actibus invidens, multas ei adversitatum injurias, in quantum potuit, inferebat; et ubi per se non potuit, inferentibus se adjunxit, aliosque ad inferendas exhortando stimulos suæ pravæ incitationis subjunxit. Cui rex gloriosus non talionem reddebat, verum etiam instructus fraternali dilectione omnia dissimulando, et patienter sufferendo, illum bono vincere satagebat. Quanta autem ejus magnificentia, quanta erga Deum ejus benignitas, atque largitas extiterit tam in illa Bambergensi Ecclesia, quam in aliis compluribus locis, manifestis operum declaratur indicis: solum quippe Deum sibi elegit hæredem, quatenus et ipse in consortium hereditatis eterne illum assumere dignaretur. Liberos enim, nec secundum carnem habebat, nec expectabat, quia eam, quam pro conjuge habere videbatur, Chunigundam nomine, dicitur nunquam cognovisse. Sed qualiter hoc innotuerit ad communem edificationem non est prætereundum, ut et castimonie exemplis erudiamur, et divinatorum secretorum admiratione moveamur, considerantes quemadmodum diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum; tantis namque ac talibus bonis tentatio deesse non potuit. Invidus enim omnium honorum Diabolus, cum thorum immaculatum sauciare non potuisset, zelotypiæ livore fodare cogitavit, volens saltem famam ejus lædere, cui non potuit corruptionis vulnus infligere; facta est igitur auctore Diabolo suspecta criminis, quæ non noverat maculam corruptionis. Sed quia crudelis est, qui infamiam negligit, expurgationis gratia sibi iudicium elegit; quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur. Cumque Deo dilecta ad illud iudicium, velut ovis ad occisionem duceretur, ingemuit, et ait: Domine Deus, creator cæli et terræ, qui probas renes, et corda, judica iudicium meum, et eripe me, te enim testem invoco hodie, et iudicem, quia nec hunc presentem Henricum, nec alterum quemquam virum carnali commix-

tionem unquam cognovi. Hæc dicens stupentibus, ac flentibus universis, qui aderant, vomeres cadentes nudo vestigio calcavit, et sine adustionis molestia transiit. Ita Deus omnipotens vinculum castæ dilectionis servavit, innocentiam comprobavit, integritati custodiam humilitatis adhibuit.

Inter hæc Beatissimi principis Henrici gloria magis, ac magis proflicebat, et gratia Dei erat cum ipso. Non declinavit clypeus ejus de bello, et hasta ejus non est aversa. Apuliam a Græcis diu possessam Romano imperio recuperavit, et eidem provincie Ismaelem ducentem præfecit qui postea in urbe Bambergensi mortuus, et in capitulo majoris monasterii sepultus requiescit in Domino. Benevolutum monasterium condidit, et omni ornatus decore locupletavit. Cumque civitates Apulie pertransisset, et quæ ad utilitatem, et honorem regni pertinebant, prudenter in eis disposuisset, cepit in infirmitate calculi laborare. Cujus morbi molestiam vir sanctus tanta patientia sustinuit, ut passionis carnis ad custodiam humilitatis Deo sibi collatas assereret, et flagellum correctionis certissimum signum dilectionis affirmaret: fomenta tamen curationum sibi fecit adhiberi, sed nulla medicorum arte potuit liberari. Ingravescente autem dolore ascendit in montem Cassinum petens Beati Benedicti, et Sanctæ Scholasticæ sororis ejus auxilium; et cum oraret, cepit cogitare, quæ de translatione Sancti Benedicti, ejusque sororis audierat, quæ videlicet reliquiæ eorum dicebantur furtim ablata, et in alium locum translata, ideoque cepit de corporali eorum presentia dubitare: completa vero oratione ad hospitium se contulit ac lassatus, et debilitatus ex itinere in seculo se collocavit. Cumque adormivisset, audit sibi Sanctum Benedictum assistere, et ferrum sectorum ad medicinales sectiones aptatum manu tenere, qui dixit ei: Quia sperasti in Deo, et in sanctis ejus, ecce missus sum a Deo, ut per medicinam meam ab infirmitate tua liberaris. Ecce ego cujus ossa furtim ablata esse putaveras presentiam meam tibi exhibeo, et in argumentum veritatis passionis tuas curabo. Hæc dicens partem illam corporis, quæ calculum tenebat ferro medicinali aperuit, et evulso molliter calculo, hiatum vulneris sanatione subita reditegravit, et calculum, quem tolerat in manu regis dormientis repositus. Quo facto Christianissimus imperator, evigilans per-

tractavit secum, quæ circa se gesta fuerant per confessorem Christi; vidensque calculum, quem manu tenebat, vocavit satellites suos, qui more regio semper sibi assistebant et dixit ad eos: Pontifices, et principes regni nostri ad nos vocato, ut cognoscant, et videant mirabilia Dei, quæ ineffabilis, et innarrabilis misericordia cum potentia ejus fecerunt in me: at illi mandata regis cursu celeri perferentes ad principes, adduxerunt eos; et cum venissent ad eum, dixit eis: Fratres, et commilitones mei, *Magnificate Dominum meum, et exaltemus nomen ejus in idipsum, quia ipse est Magnus Dominus, et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis. Ipse percussit, et medetur, flagellat peccatores, et pernitentibus miseretur, Hanc humilitat, et hanc exaltat, quia calce in manu Domini vini meri plenus mixto.* En ego, qui heri mortuus fui, per misericordiam Dei hodie sanus vobis appereo, et acculeum mortis, quem heri gestavi inclusum corpori meo, hodie oculis vestris visibiliter ostendo. His dictis ostendit eis calculum, quem manu tenebat; et ostendens eis vulneris cicatricem omnia quæ per Sanctum Benedictum circa se gesta fuerant, cunctis audientibus ex ordine referebat. At illi videntes, et audientes mirabilia Dei plus, quam possit credi, admirati sunt, et benedicentes Deum, diuque in laudem ejus acclamantes, de incolunitate regis gavisi sunt: rursusque rex ad eos ait: Quas gratiarum actiones, aut quæ munera tantis beneficiis condigna medico nostro Sancto Benedicto possumus rependere? At illi omnes judicaverunt eum regia magnificentia esse dignum. Rex vero consilio principum suorum ingentia numerata in prædiis, in auro, in argento, in ornamentis plurimis Ecclesiæ Sancti Benedicti contulit; et vale faciens fratribus ejusdem Ecclesiæ ministris a Cassino monte hilaris et sanus recessit. Ab eo autem tempore, et deinceps quadam specialis dilectione, et veneratione Sancto Benedicto et omnibus monasticæ religionis cultoribus studuit deservire, et in amplificandis, et rebus prolegendis Ecclesiasticis benignus, et devotus pater existere.

Inde iter faciens Romam pervenit, ubi a Benedicto VIII Papa benigne, et honorifice susceptus, quantas miserationes, et beneficia per Sanctum Benedictum, ei Dominus contulerit, indicavit. Apostolicus vero gratias egit Deo pro omnibus beneficiis suis, et pro salute regis, et totius populi catholici

obtulit sacrificium laudis. Eodem tempore rex sanctissimas Bambergensem fundum cum omnibus pertinentiis suis Beato Petro Apostolorum Principi contradidit, et Apostolico Præsuli in perpetuum defendendum commendavit, et in memoriam hujus pactionis singulis annis album ambulatorem cum faleris Romano Præsuli dari constituit. Hoc quoque humilitate, et devotione apud dominum Apostolicum obtinuit, ut Alemaniam intraret, et Bambergensis Ecclesiæ novam plantationem visitaret; quod et ita factum est. Nam in proximo Apostolicus advenit Alemaniam, et omnibus civitatibus regionis illius, peragratis, tempore quo condixerit urbem Bambergensem adire disposuit. Venit ergo feria quinta majoris hebdomadæ, hoc est in Cœna Domini, hora sexta, sacris Pontificalibus indumentis indutus, sicut jam ad peragenda divina mysteria, et solemne diei illius officium processurus erat, et susceptur gloriosissime ab imperatore, et universis, qui aderant, principibus, omnique clero et populo, inestimabili exultationis tripudio. Ut autem in adventu tam insoliti, tamque exoptati hospitis Deo nostro jucunda decoraque exhiberetur laudatio, imperator prudentissimus in occursum ejus quatuor psallentium decenter ordinavit; primum in ulteriori ripa fluminis; secundum in ceteriori; tertium ante portam civitatis; quartum in atrio Ecclesiæ, ubi primus omnium ipse rex data manu Papæ in domum Domini introduxit, atque divinis hinc inde hymnis canora suavitate resonantibus in episcopali cathedra collocavit. Quid plura? debitum hujus sacratissime diei cum duodenis Episcopis cooperatores Apostolicus Pontifex, et aliorum sequentium dierum summa cum devotione celebravit. In sancta autem Dominica Paschæ, cum in matutinali officio Aquileensis Patriarcha lectionem primam, Archiepiscopus autem Ravennas secundam, ipse Apostolicus tertiam recitaret; cumque omni ornata processio ageretur; sicut dignitatem Apostolicam concedit, in sancta solemnitate solemnitatum, quis non judicet tam religiosam celebritatem, nostrisque in regionibus inusitatam, merito in memoriam omnium Bambergensis Ecclesiæ filiorum perpetuo haberi, et memoriale ejus in sæculum non derelinqui.

Ut autem ad superiora redeamus, unde paulisper digressi sumus, postquam vir sanctus a Beato Benedicto calculi molestia sana-

tus Romam pervenit, ibique a venerabili Papa Benedicto omnia quæ petierat, impetravit. Munitus Apostolica benedictione Alpes Apenninas transcendit; et dimisso exercitu in terram suam Chuniacum causa orationis ejus cum paucis familiaribus perrexit, eo quod multa de religione, et statu loci illius audiret. Ubi cum multa religionis, et sanctitatis signa vidisset, sancti Spiritus igne succensus, coronam auream pretiosissimis gemmis adornatam, ad Missam quæ de Cathedra Sancti Petri celebratur, obtulit; et Monachorum fraternitatem suscipiens cum maxima humilitate, et cordis contritione orationibus eorum se commendavit, et in supplementum rerum necessariarum optima prædia in Alsatia eidem congregationi contradidit.

Inde iter faciens per Leodium, et Treverim transivit, et congregationes inibi Deo famulantes plurimis largitionibus, et prædiis ditavit. Et mirum quod homo Dei qui circa utilitates ecclesiasticas, et salutem animæ suæ tanto studio flagrabat, in nullo provectum sui regni neglexit; quinimo sine effusione sanguinis, pietate, et sapientia terminis regni sui dilatavit, et imperialem dignitatem, gloria, et honore ampliavit, et ornavit, Bohemiam vicit, Burgundiam subjugavit, Pannoniam quoque fidei Catholicæ, et Romano imperio coadunavit.

Victor ergo aliarum nationum Apostolus fuit Hungarorum. Cum enim omnes adhuc infideles essent, ad fidei Catholicæ atraxit confessionem. Quod ut facilius fieret sororem suam Gisilam Stephano regi in matrimonium collocavit, secundum Apostolum dicentem: *Sanctificatur vir infidelis per mulierem fideliem, et sanctificatur mulier infidelis per virum fidelem.* Stephano itaque rege baptizato, universa Pannonia recepit verbum vitæ; et mira rerum novitate, per reges Apostolos baptismi gratiam percepit. Quam præclara tanti apostolatus societas, quam veneranda utriusque sanctitas, per quos tot sunt salvati ac sanctificati? Præfatus autem rex Hungarorum religiosus, Deoque devotus, postea in executione bonorum operum permansit, quod divina pietas post mortem ejus evidentibus indicis ad sepulchrum ejus factis signorum, miraculis demonstravit. Burgundionum quoque non humana, sed divina fuit victoria. Nam cum armis, et omnibus belli copiis essent instructi viri ad bella doctissimi, armis depositis, non

hominis metu, sed nutu Dei, rogantes ea quæ pacis sunt, dextras dederunt.

Sicut enim ad declaranda beati Martini merita Dominus pacificum fecit, exercitum: ita et nunc servi sui beati Henrici meritis consimilem virtutem dignatus est ostendere. Similem ergo fecit illum Dominus gloriæ sanctorum: et sicut Moyses precibus magis quam armis triumphavit; ita gloriosus princeps per arma justitiæ bella omnia consummavit, et sine funere, et absque errore semper triumphavit. Denique consummatis hujus vitæ laboribus, postquam bonæ opinionis odorem longe, lotoque olere fecerat, locumque sibi dilectum, et cætera monasteria ditando, et ornando, et excolendo ad perfectum adduxerat, ad percipiendam immarcescibilem coronam a Domino vocatus est, ab ergastulo carnis; qui cernens diem mortis sibi imminere, vocatis ad se parentibus, et cognatis Beatissimæ imperatricis Chunigundæ, necnon etiam quibusdam regni primoribus; manu eam apprehendit, et commendavit eam illis hujusmodi verbis memoria dignissimis: « Hanc ecce, inquit, mihi a vobis immo a Christo consignatam, ipsi Christo Domino nostro, et vobis resigno virginem vestram. » Discite ergo divites hujus sæculi facere *Vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.*

Hujus vero gloriosissimi principis præconia linguam carnis tacere non convenit, in cujus transitu confutatis dæmonis, triumphantibus Angelis cœlum exultavit. Defuncto itaque Beatissimo Dei famulo Henrico anno regni sui vigesimo quarto, imperii undecimo, vitæ vero suæ quinquagesimo secundo, corpus ejus Bamberg in Ecclesiæ Beatorum Apostolorum Petri et Pauli honorifice sepelitur; ac postmodum multis miraculorum virtutibus a Domino glorificatur. Post hujus sanctissimi principis excessum, Conradus unus ex regni primoribus regali solo sublimatus consilio Brunonis Augustensis Episcopi, fratris sancti Henrici imperatoris, qui semper, ut superius dictum est, ejus felicitibus actibus invidabat; episcopatum Bambergensem destruere meditabatur, quia idem Bruno Episcopus promissit sorori suæ Gisiliæ reginæ Hungarorum omnia prædia hereditario jure ad se pertinentia filio ejus Henrico contradere. Locus ergo et tempus conventui statuitur, ubi hæc res ad certum perducat. Nocte vero quæ diem hujus negotii præces-

serat, Eberhardus primus Bambergensis Episcopus ad tentorium prædicti Brunois clam accessit: lectoque ejus assidens multa super hæc re monendo, obsecrando, memoriæ fratris animo inculcando cum eodem sollicitus egit. Transacta vero multa hora noctis Eberhardus Episcopus recessit; et cum Bruno Episcopus obdormivisset, visus est ei frater suus imperator lecto suo astare faciemque suam barba ex una parte depilata deturbatam objectare. Cui super hæc re suspensus et admiranti, quis tam temerarius ausus in eum præsumeret; interroganti respondit, dicens: Tu hæc fecisti, qui me, et sanctos Dei, quos ego rebus a Deo mihi concessis ditavi, dispoliare disposuisti. Cave ergo ulterius super hæc temeritate, ne incepta luas cum magna infelicitate. Ad hæc ille expergefactus, de visione nimium est perterritus, omniumque membrorum horrore, ac tremore graviter affectus. Mane autem factum cum diu expectatus ad conventum proceram non veniret, Gisila regina pro filio sollicita, missis nuntiis, rogavit illum obnixè, ut adveniens in omnia perficeret. Ille vero affirmavit se tanta infirmitate gravari, ut nec de lecto surgere, nec pedem posset quoquam movere. Cumque rogaretur, ut se in lecto ad conventum portari pateretur, quo vel sic promissio perficeretur; omnino abdicavit, seque in Deum, et in sanctos ejus peccasse, libera tandem voce proclamavit. Sic itaque diviâ pietas per merita famuli sui, ne spe, quam in se posuit fraudaretur, omnia prava illius conspirationis machinamenta repressit; idque quod ab eo bene conceptum est, confirmando semper exinde ad meliora provexit.

Sed jam nunc ad miracula, quæ post felicem transitum ejus, ad declaranda ejus meritum insignia, ad sepulcrum illius operatus est Dominus, veniamus.

Mulier quædam contracta in ipsa manebat civitate, adeo incurvata, ut ad gradiendum nullatenus erigi posset: sed potius manibus reptaret, quam pedibus ambularet. Huic orationibus frequenter incumbente, divinitus inspiratum est, ut ad memoriam beatissimi viri accederet, atque omnipotentis Dei misericordiam obnixius imploraret: quod cum faceret in anniversario diei ipsius, subito cernentibus cunctis adstantibus, facta est, quasi in ecclasi, ac postea nervi qui diriguerant, sensim dissolvi, et omnia corporis membra crepitanter coeperunt extendi; mulierque erecta usum ambulandi, et reliqua mem-

brorum officia cum omni sanitate recepit.

Quidam Edithus in ordine laico ad custodiam deputatus Ecclesie, furtis cepit assuescere, et quæcumque poterat in ipsa Ecclesia clanculo, decrustabat; sed cum jam insolita vitiorum consuetudine, ipsam consuetudinem peccandi jam quasi legem sibi fecisset, misericorditer a Domino corripitur. Quadam enim nocte, dum in eadem Ecclesia somnum caperet, servus Dei aspectu terribilis ei apparuit, et aspere invecus in eum, dixit: Species decepti te, et concupiscentia subvertit cor tuum, quare hoc, et hoc fecisti? Scito quia rem iniquam operatus es. His dictis de stratu eum protraxit, et multis verbis cæsum, cruentatum dereliquit. Hæc quidem somnians pertulit, sed expergefactus signa plagarum evidentia demonstravit, et verba verborum argumentis comprobavit. Taliter ab immani præcipitio retractus, in ministerio suo usque ad proveciorem ætatem in eadem Ecclesia permansit; et in ejus correctione multi alii correcti sunt, glorificantes Deum, qui per servum suum jam coronatum in cælis, talia adhuc operatur in terris.

Quadam vice contigit incerto casu cuidam ut dissociatis naturalibus instrumentis ab invicem, mandibula loco suo dimota, et oris officium impediret, et naturalem humani decoris compositionem deformaret. Talibus circumventus incommodis, clamavit ad Dominum, et divine pietatis obnixius imploravit auxilium: ut ergo manifestaretur opera Dei in illo, multis intervenientibus, ad tumbam Beati Henrici accessit, et capite superimposito, tam diu precibus instiit, quoadusque meritis ipsius sanitatem accepit.

Item alio tempore contigisse in veritate audivimus, ut quidam in paralyti adeo vexaretur, ut exinde usum brachii jam perdidisset; nutu autem divino admonitus est, ut ad sepulturam sancti corporis accederet, et prostratus in oratione, Dei omnipotentis misericordiam, et beatissimi viri ibidem requiscentis merita invocaret. Toto itaque corpore prostratus orationibus incubuit, corde magis quam ore decantans cum Propheta: *Adhæsit pavimento anima mea; vivifica me secundum verbum tuum.* Quid ergo? Christus filius Dei, qui super terram gradiens, manum aridam habentem sanavit, ibidem nunc sedens ad dexteram Patris, eodem invocato miraculo, per merita dilecti sui supplicem istum liberavit. Sanus equidem ab oratione surrexit, et Deum propitiorem in com-

moratione sancti sui glorificavit. Cæmor ad cælum attollitur, et cum debita gratiarum actione hymnus gloriæ omnipotentis Dei ab universis assistentibus decantatur.

Hoc quoque successoribus nostris indicare curavimus, quod in diebus Rogationum, ad sepulcrum prædicti Confessoris contigisse veraciter cognovimus. Quidam enim Sacerdos cum populo suæ procuratori commisso in diebus Rogationum crucem cum hymnis, et canticis ad Monasterium Sancti Petri et Sancti Georgii deferbat, cum qua quidam cæcus alterius manu ductus veniebat. Is cum ad sepulcrum Confessoris Christi venisset, ex toto corde suo rogavit Sanctum Henricum ut per ejus interventum resisteretur ei lumen oculorum; cumque diu precibus, et lacrymis pulsaret ad ostium pii Confessoris, cunctis videntibus, et in laudem Dei acclamantibus, redditus est illi visus per gratiam Omnipotentis: et mirum in modum, qui alterius manu ductus, crucem Domini secutus fuerat cæcus, modo propriis manibus crucem ferens, cum laudibus ipsi populo domum redeunti, ductum præbuit illuminatus.

Aliud quoque divine virtutis miraculum celebri commemoratione, et certa fide cognitum est. Erat quidam languidus ipsa in civitate omnibus cognitus, cujus inferiora omnia a lumbis et infra, omnino præmortua fuerunt, adeo ut nec pedibus solo niti vale-ret, sed instrumento cuidam rotulis quatuor coaptato, pendulus inhærebat, sui que corporis molem manibus propriis pro possibilitate artificis volutabat. Idem loculum sanctissimi corporis frequentius visitare solebat; et per Dei misericordiam ad declaranda servi sui merita, tantam gratiam consecutus est, ut membra præmortua vivificarentur, ac deinde baculis utriusque humero suppositis, pedibus terram tangeret, et erectus incederet.

Modernis etiam temporibus, contractus quidam, qui adhuc in carne superest, in eodem loco sanatus est, et naturalem usum recepit ambulandi.

Præter hæc multa alia sanctitatis argumenta, et experimenta frequenter loco in eodem visa sunt; debiles curati, cæci illuminati, Dæmones ex obsessis corporibus visibiliter fugati, multi ex diversis infirmitatibus ibidem frequentissime liberati sunt, Domino testificante quanta sanctorum gloria in cælis sit, quos tantis miraculorum virtutibus in terris coruscare concedit; ne apud homines loco humili teneantur, qui apud Deum me-

ritis excelsi esse comprobantur. Cum etenim miraculorum attestacionibus sanctitatem, Confessoris sui Dominus declarat, Bambergensis Ecclesie Prelati crebrescentibus signis cum mandatis, et litteris Conradi regis, ac principum Romam abierunt et quam magna mirabilia Deus per Confessorem suum operaretur Domino Papæ Eugenio, et Romanæ curiæ nuntiaverunt: at illi gaudentes pro tantæ famæ dulcedine, Deum glorificant, de canonizatione sancti regis Henrici cœperunt sollicite, et diligenter ad invicem conferre quatenus in catalogo conscriberetur sanctorum, qui virtutibus, et signis probaretur esse assumptus in regnum colorum. Cui canonizationi quidam Cardinalis Joannes nomine cepit vehementer obsistere et profecto Dei timore in quibuscumque potuit non verecundatus est prædicto Confessori Christi detrachere; sed divina ultio detrahentem, cælesti repente verberare coeuit, et dum sanam beati viri laceraret, potestas Dei lumine oculorum eum privavit: at ille adeo humillatus, et percussus cæcitate molestia, reatus sui conscientia, cepit torqueri et quoniam hanc plagam ex Confessore Christi peccando meruisset publica voce confiteri. Et mirum in modum quem prius dentibus detractionis lacerabat, hunc modo laudibus, et præconis usque ad sidera tollebat. Conversi itaque ad penitentiam, celerem consecutus est indulgentiam, et per intercessionem Confessoris Christi denuo est illuminatus, ob cuius ultionem justo Dei judicio fuerat excecatus.

Simili modo cum in loco Bambergensi, ubi prædictus Confessor tumulatus fuerat, de canonizatione ejus celebris fama haberetur, Presbyter quidam nomine Luipoldus majoris Ecclesie Cenonicus de signis, quæ per eum fiebant, cepit dubitare, et de permutatione exequiarum, quæ in anniversario ejus celebriter fiebant, intra semetipsum dolere; qui mox adeo oculorum caligine est plagatus, ut postea per Confessorem Christum sanatus, quantum sanctitas ejus apud Deum posset in curatione ipsius experiretur. Et mirandum est valde quod de sanctitate tanti viri aliquis poterit dubitare, cum conversationis sanctitatem, castitatis integritatem, elemosynarum largitatem, humilitatis custodiam, et omnia opera justitiæ usque in finem vitæ suæ cum devotione summa servaverit; sed sicut scriptum est, *Nemo Propheta acceptus est in patria sua.* Presbyter

ergo prædictus gravatus defecto luminis, confugit ad patronia sanctorum, deprecans ut per suffragia eorum, sanitas sibi restitueretur oculorum. Et cum ex dolore, et assidua veniarum incurvatione fatigatus fuisset lassulum corpus somno reparavit. Cui dormienti Sanctus Vuollangus eo quod eum familiarum in orationibus suis habuerit, apparuit, et ait ei: Ora Confessorem Christi Henricum et liberabit te, quia quod ejus sanctitati derogasti, idcirco hæc plaga cæcitatibus venit super te. Post hæc visionem expergefactus ex conscientia delicti sui intremuit, et ad tumbam Confessoris Christi concito gradu, et devota mente properavit, et procumbens terræ a Confessore Christi lacrymis, et precibus suis excessibus veniam postulavit; qui statim exauditus et pristinae sanitati restitutus, gratiarum actiones Deo, et Sancto Henrico retulit, et magnalia Dei, quæ circa ipsum Deus fecerat, religiosis viris, qui nobis retulerunt, ipse narravit.

Caveant igitur habitatores sæculi domesticis Dei, et viribus sanctorum detrahere; quia necesse est eos hic, et in æternum perire, qui sanctorum bonis operibus solent obloqui, et invidere: quamvis ergo nunc tempora miraculorum non sint, signa enim debentur non fidelibus sed infidelibus: famen cum aliqua nobis præter solitum cursum, ordinemque naturæ eveniant, omni veneratione amplectenda sunt; quatenus et ipse qui in sanctis suis mirabilis est honorificatus, et nostra tarditas ad meliora quæque tantis virtutibus accendatur, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre, et Spiritu sancto vivit, et regnat Deus, etc.

Additio ex Annalibus Card. Baronii, tomo XI. anno Domini 1014. ex vita Sancti Popponis Abbatis, scripta ab Everhelmo Abbate.

Contigit etiam ludis histrionum imperiales tunc fores occupari, atque eo spectacula genere regem (Henricum) cum suis oblectari. Ursis enim quidam nudus melle perunctus exhibetur, illo plurimum pro periculo suo timentem, ne forte ab iisdem ursis ad ossa sua, melle consumpto, perveniretur. Unde super tam iniqua in Christianum illusionem regem Beatus Poppo redarguit; eumque ab hoc spectaculo suis cum optimatibus mox compescuit tum etiam a periculo ursorum virum liberavit: et ne id ultra fieret arguen-

do, et obsecrando obtinuit. Henricus enim imperator tam obsecrationi, quam corptioni ejus humiliter paruit. At nec id satis, sed magna sollicitudine idem imperator curavit, ut idem Poppo Abbas Stabulensis crearetur. Sic imperator bene uti scivit reprehensione, ut reprehensorem suum novo beneficio sibi devinciret.

Anno Domini 1020. Ex vita S. Heriberti Episc. Coloniensis.

Henrici imperatoris animam timor Domini possidebat, neque scienter disponere, aut judicare in regno cupiebat, per quod celestis offenderetur majestas. Denique dum aliquid de regno disponere, aut judicare intenderet, dispositiones omnes sive judicia sua precibus, et elemosynis præveniebat, quatenus mens ejus, et actus, celesti regimine gubernaretur, ne quando exorbitaret agendo, vel judicando, quod divinis legibus contraret.

Eodem anno ex eadem vita S. Heriberti

Invidi quidam animum imperatoris adversus Archiepiscopum Coloniensem vehementer concitaverant, sed postea divinitus admonitus, quam magnus Dei servus esset Heribertus, sic ad eum locutus est: Ex quo ad regni fastigium Deo donante conscendi detrahentium linguis nimirum, fateor, credulus, te venerande Pater, exosum habui, et hanc odii trabem in oculo gerens, et ideo nihil videns, iniquum de te judicium habui, tuamque justitiam, imo Dei gratiam in te fulgentem videre non merui; et infra: Indulge ergo, precor, te, quod in te malignatus sum, qui peccatum meum agnosco, nec amplius addam adversari sanctitati tuæ. His dictis semel, iterum ac tertio sanctum Pontificem deosculatus est; et paulo infra: Sollicitus imperator, neque præterita reconciliatione contentus, nocte sequente finitissimum matutinorum solemnium, assumpto uno ex clericis, cubiculum sancti Pontificis adiit; sed non ibi quiescentem, verum in proximo Sancti Joannis oratorio vigilantem, ut solebat, et orationibus insistentem reperit; protinus objecta chlamyde solo stratus ante pedes ejus in spiritu humilitatis, et in animo contrito se suscipi postulat et ea potestate, quam Sacerdotibus suis Dominus contulit, veniam sibi dari cunctorum quæ in ipsum

admiserat. Nec moratus omnipotentis Dei famulus, Imperatorem prostratum a terra sublevat, et Christo mediante, qui dixerat: *Quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in celo; et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in celo*, absolutio culpæ secundum fidem regis in celo, et in terra peracta est. Hæc ibi. Quid egisset hic piissimus imperator si Archiepiscopum reipsa, et factis læsisset, quando ob solam cogitationem illi nocendi, et hanc a perditis hominibus animo illius, alioqui simplici et recto, inspiratam, tanta penitentiae signa edidit?

Anno Domini 1022. Ex Bonif. de rebus Hungaricis Decade 2. lib. v.

Henricus in omnibus rebus specimen reddidit Christianissimi imperatoris, quippe qui Sacratissima Eucharistia communire solet exercitum, expiatione antea facta delictorum, cum prælium cum hostibus initurus esset, adhiberetque patronos Sanctos Martyres Laurentium, Georgium, et Adrianum, quos prævio Angelo præcedere consuevisse aliquando vidisset exercitum.

Obiit Sanctus imperator Henricus anno Domini 1024. cum vixisset annos 52, regnasset annos 24. et imperasset annos decem.

VITA S. STEPHANI

PRIMI REGIS HUNGARORUM

Qui eos ad Christi religionem traduxit:

AB EPISCOPO CHARTUITIO CONSCRIPTA, SED STYLO MUTATO PER FRATREM LAUR. SUBIUM.

Præfatio auctoris ad Colomannum regem.

Domino suo Colomanno, regi excellentissimo, Chartuitius Episcopus, spiritale ministerium Dei benignitate adeptus; post hujus vite terminum, illud, Eage precatur sempiternum. Aggredior nunc opus, serenissime rex, jussu tuo mihi demandatum, a quo hactenus ingenio mei imperitia abhorruit, ob id præsertim, quod Ariscianus grammaticus, mihi olim sat bene perspectus et cognitus, procul a me digressus, jam decrepito mihi, tanquam caligine quadam septus, faciem exhibet obscurissimam. Sed cum alia ex parte dignitatis tuæ attenderem auctoritatem, vix tandem anxie mentis dubitationem omnem, virtutum omnium lux et gemma, obedientia, cujus forti præsidio fretus, tametsi mihi vires cernere haudquaquam suppetere, operis inchoandi fiduciam concepi. Cum sint autem plerumque invidia obnoxia, quæ bona animi fiducia geruntur: supplex oro regiam sublimitatem tuam, ut opusculi hujus suscipere ne gravetur patrocinium: nec offendatur parum commoda dictione,

aut ordinis et rerum gestarum confusione. Quod si occurrat quidpiam, quod fœdam habeat offensionem, malim codicem ignibus absumi, quam livoris materiam cuiquam offerri. Et quia bona omnia ad nos ex divina misericordia proficiunt, ipsius munere sic libet opusculum præsens auspicari.

VITA.

Omne datum optimum, et omne donum perfectum, desursum est, descendens a Patre luminum. Hujus quidem Patris datum optimum, et donum perfectum, ad omnes largiter dimanans, (Neminem enim spernit, sed vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis pervenire) ad Hungaros usque, quos olim Christianorum flagellum fuisse constat, sese diffudit. Quod quemadmodum et quando factum sit, styli officio ad posteriorum notitiam transmittere visum est. Ea quidem tempestate, qua Hungarorum gens Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in Pannoniam ingressuris Ducem se præbuit.